

11. Закалюк К. П. Корецька трагедія / К. П. Закалюк // Вісті Рівненщини. – 1994. – 5 серп.
12. Держархів Рівненської обл., ф. 48, оп. 1, спр. 18, арк. 18.
13. Фонд Корецького районного історичного музею.
14. Архівний відділ Корецької райдержадміністрації, ф. Р-556, оп. 1, спр. 1, арк. 24–26.
15. Борщевич В. Українське церковне відродження на Волині / В. Борщевич. – Львів : [б. в.], 2000.
16. Держархів Рівненської обл., ф. Р-281, оп. 2, спр. 1, арк. 21.
17. Держархів Рівненської обл., оп. 1, спр. 1, арк. 12–22.
18. Держархів Рівненської обл., ф. 48, оп. 1, спр. 18, арк. 21–26.
19. Кіселик Н. Б. З вільним серцем у руках / Н. Б. Кіселик // Вишиванка. – 2004. – № 4. – С. 4.
20. Леонова Л. Про що свідчать архіви / Л. Леонова, К. Гречук // Вісті Рівненщини. – 1996. – 24 верес.
21. Пашук І. Корцю 850 років / І. Пашук. – Рівне : ЗАТ «Рівнен. друк.», 2000.
22. Домаш. арх. сім'ї Гладецьких.
23. Щоденник Василя Семеновича Гладецького.
24. Садко В. Бургомістр Корця і досі має ікони / В. Садко, А. Павловський // Вісті Кореччини. – 2003. – № 12.
25. Фонд Корецького районного історичного музею.

Мар'яна Чорна

Громадсько-просвітницька діяльність Іванни Блажкевич упродовж 1939–1955 рр.

У статті здійснено комплексне дослідження громадсько-просвітницької діяльності Іванни Блажкевич. На основі історичних джерел і документів розкрито роль і місце діячки в суспільно-політичному та національно-культурному житті у воєнну та післявоєнну добу. Доведено, що значне місце у досліджуваній період відіграла орієнтація на консолідацію й реалізацію національних прагнень українства.

Ключові слова: Іванна Блажкевич, Східна Галичина, Друга світова війна, німецька окупація, навчальні заклади.

Чорна Мар'яна. Общественно-просветительская деятельность Иванны Блашкевич на протяжении 1939–1955 гг. В статье осуществлено комплексное исследование деятельности Иванны Блашкевич. На основе исторических источников и документов раскрыта роль и место деятеля в общественно-политической та национально-культурной жизни воєнного и послєвоєнного времени. Доказано, что значительное место в исследуемый период сыграла ориентация на консолидацию и реализацию национальных стремлений украинства.

Ключевые слова: Иванны Блашкевич, Восточная Галичина, Вторая мировая война, германская оккупация, образовательные заведения

Chorna Maryana. Social and Educational Activities of Ivanna Blazhkevych in the Period of 1939–1955. In the article the author carried out the complex research of Ivanna's Blazhkevych social activity. On the basis of historical sources and documents we reveal the role and the place of the public figure in social, political and national-cultural life in war and postwar days. It is proved, that the important place in the researched period the orientation on the consolidation and realization of national aspiration of Ukrainian nation have played.

Key words: Ivanna Blazhkevych, Eastern Halychyna, German occupation, World War II, educational establishments.

Будь-яка нація здатна активізувати свої духовні й державотворчі прагнення не інакше, як приймаючи виклик часу відповідно до реалій суспільно-політичної доби. Феномен боротьби українського народу за незалежність у воєнні та післявоєнні роки, яка набирала найрізноманітніших форм, є важливим фактором державотворчого потенціалу української нації. У цьому ракурсі в бутті кожного народу настають моменти переосмислення історичного досвіду, пізнання якого найбільш об'єктивно та різнобічно можливе через персоніфікацію, апелюючи до особистісного аспекту. У цьому зв'язку тенденції сучасної історичної науки артикують у суспільному дискурсі проблему всебічного вивчення персоналій видатних громадських діячів, чиї імена раніше або умисно замовчувалися, або не привертали особливої уваги. У цьому контексті велику наукову цінність, пізнавальне й практичне значення має діяльність Іванни Блажкевич.

Актуальність дослідження полягає в тому, що попри всю неперехідну цінність особа Івонни Блажкевич – громадської діячки, педагога, дитячої письменниці, уродженки Тернопільщини – досі не знайшла широкого висвітлення в сучасній вітчизняній історіографії, а проблема діяльності у воєнні та післявоєнні роки не набула систематизованого наукового предметного аналізу. Таким чином, факт відсутності цілісної і комплексної праці з досліджуваної проблеми свідчить і про наукову новизну публікації.

Об'єктом наукового дослідження виступають суспільно-політичні, національно-культурні процеси досліджуваного періоду.

Предмет дослідження – громадсько-просвітницька діяльність Івонни Блажкевич у Східній Галичині.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період 1939–1955 рр., що характеризує: початковий етап Другої світової війни (1939–1941 рр.); етап німецької окупації Східної Галичини (1941–1944 рр.); етап першого післявоєнного десятиліття (1945–1955 рр.).

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити громадсько-просвітницьку діяльність Івонни Блажкевич упродовж 1939–1955 рр. через з'ясування її ролі і значення в реалізації національних прагнень українства крізь призму суспільно-політичних подій тощо.

У сучасній вітчизняній історіографії відсутні наукові праці, які б на значному науковому й належно опрацьованому фактичному матеріалі розкрили громадсько-просвітницьку діяльність Івонни Блажкевич у досліджуваній період. Досліджувана нами наукова проблематика в основному обмежується науково-публіцистичними публікаціями Б. Савака [17], Я. Федик [19], Д. Чопик [20], які доволі узагальнено аналізують діяльність Івонни Блажкевич упродовж 1939–1955 рр.

Найбільш значні та вартісні за змістом документи про життєпис Івонни Блажкевич зберігаються у Музею-садибі села Денисова Козівського району Тернопільської області. З особистого архіву виділяємо родинну книгу [1], книгу пам'яті [14], спогади про громадську діяльність, конспекти доповідей на вічах, епістолярну спадщину та ін. На особливу увагу заслуговують спогади її родичів – дочки Д. Блажкевич-П'ятківської [3; 4], онуки Х. Блажкевич-Чаплін [5] Основний масив архівних документів і матеріалів, без яких неможливо науково досліджувати громадсько-просвітницьку діяльність Івонни Блажкевич, вести аргументовану дискусію й робити обґрунтовані висновки, зосереджено в особистому фонді в Державному архіві Тернопільської області [10; 11].

Громадсько-політична й культурно-освітня діяльність Івонни Блажкевич була основою утвердження національної свідомості, свободи особистості і нації, боротьби за реалізацію національних прагнень українського народу. Народилася Івонна Омелянівна 8 жовтня 1886 року в селі Денисів Козівського району на Тернопільщині у змішаній родині – польки Марії Сильвестрівни Щепановської та народного вчителя й громадського діяча Омеляна Григоровича Бородієвича [2, 2]. Будучи все своє життя в епіцентрі ідейної боротьби, проявила себе практично у всіх сферах суспільно-політичного та національно-культурного життя Східної Галичини. Формуванню її прогресивного світогляду сприяла педагогічна, організаційно-пропагандистська робота, адже вона працювала як керівник «Жіночої громади», була в головній управі як кооперативний референт жіночої організації «Союз Українок», в управі радикальної партії РСУП, активним членом «Сільського господаря», заступником голови осередку українського педагогічного товариства «Рідна школа», українського крайового товариства «Охорони дітей і опіки над молоддю», директором «Подільського Союзу «Кооператив», що значно вплинуло на кристалізацію її поглядів, озброїло знаннями, націлило на патріотичну діяльність, посилило відчуття самоідентифікації.

Під час будь-якої зміни порядків Івонна Блажкевич, оцінюючи нову суспільно-політичну ситуацію, брала до уваги, по-перше, ставлення влади до школи і населення у Східній Галичині, по-друге, безпрецедентний рівень та частоту актів насильства, які чинили як окупаційні війська, так і місцеве населення.

Рухаючись у напрямку вище зазначених аспектів для того, щоб зрозуміти мотивацію вчинків громадської діячки, еволюцію її суспільно-політичних поглядів вважаємо за потрібне звернутися до тих чинників, що спричинили формування її світоглядної і громадської позиції. У цьому ракурсі, припускаємо, що їхня систематизація надасть можливість цілісно охарактеризувати та проаналізувати громадсько-просвітницьку діяльність Івонни Омелянівни, з'ясувати її роль та місце в національно-культурному житті досліджуваного періоду.

Події початкового етапу Другої світової війни (1939–1941 рр.) змусили Івонну Блажкевич шукати можливі варіанти включення до суспільно-політичних процесів. У цьому контексті її позиція ево-

люціювала від участі у виборчих процесах до праці в організаціях галицького кооперативного руху. Зауважимо, що основою діяльності польських урядів щодо населення та територіального статусу Східної Галичини ще напередодні Другої світової війни була полонізація, на чому наголосив у виступі на нараді керівників східних воєводств, яка відбулася 14 лютого 1939 р., директор Департаменту віровизнання при Міністерстві віровизнання та суспільної опіки Г. Дунін-Борковський [1, арк. 36]. Крім того, на т. зв. «східних кресах» потрібно проводити політику «зміцнення польськості» [12, 70].

За пропаганду демократичних ідей Іванну Блажкевич, яка перебувала на посаді директора Подільського Союзу «Кооператив», піддається пацифікації (лат. *pacificatio* – умиротворення, замирення, заспокоєння), тобто «осмиренню непокірних» у східних окраїнах Речі Посполитої. Польські шовіністи вчинили над Іванною Блажкевич фізичну розправу [16, 112]. Про ці події збереглися спогади, фотографії, листи, документи судового характеру, лікарське свідоцтво [11, арк. 22–23]. У лікарському свідоцтві лікаря Єремії Малися на прохання Іванни Омелянівни, щоб представити його в судові органи, детально описано її стан та медичні процедури, що надавали їй під час перебування в лікарні у Львові [18].

Повернувшись додому, незважаючи на ще не загоєні рани, вона була заарештована, але потрапила під амністію. 17 вересня 1939 р. до них додому примчав Лука Самиця й повідомив, щоб Іванна Блажкевич втікала, бо по неї йде польова жандармерія. Переховувалася вона на горищі Гната Василага [17, 9]. Не встигла громадська діячка освоїтися, як почула від свого чоловіка Івана Блажкевича, що Молотов у своїй промові по радіо повідомив про перехід Червоної армії за Збруч.

22 жовтня 1939 р. її обрано в Козлівському виборчому окрузі № 84 депутатом до Народних зборів у Львові [10, арк. 4].

Таким чином, у вересні 1939 р. народ звільнили від свавілля польської влади. У трепетних сподіваннях на кращу для України долю Іванна Блажкевич біля сільської читальні виголосила перед радянською владою палку промову. Однак їх не задовольнило те, що на читальні висіло два прапори: синьо-жовтий та червоний. Більшовицький офіцер, вислухавши привітання, розпорядився: «Красний флаг оставить, а эту тряпку снять» [17, 10]. З цього вчинку Іванна Омелянівна зрозуміла, що, ймовірно, прихід Червоної армії не виправдає надій і сподівань українського народу.

Голова сільського комітету Петро Миколишин видав розпорядження про призначення Іванни Блажкевич на посаду вчителя. У своєму листі до Ольги Кобилянської від 14 вересня 1940 року вона пише: «З приходом Червоної Армії ми з запалом кинулися творити нове життя. Незважаючи ні на свої літа, ні на своє інвалідство, ми обоє з чоловіком станули до праці в школі...» [15, арк. 56]. Зважаючи на ці обставини, громадська діячка з Іваном Блажкевичем організує 8-класну школу в Денисові, яка стала передовою в області. Отже, Іванна Омелянівна працює вчителем біології та молодших класів у школі, де директором був її чоловік. Крім того, проводить вдома підготовчі курси для молоді для їхнього вступу в педучилища, під час літніх канікул організує роботу в дитячих дошкільних закладах.

Проте національно-духовний ентузіазм заземлювався радянською владою. Іванну Омелянівну зараховали до класу куркулів, які підпадали під «рознарядку» на вивезення. Уникнути вивезення їй вдалося, бо на зміну більшовицькому окупаційному режимові у 1941 році прийшов період німецької окупації (1941–1944 рр.)

Східна Галичина опинилась у зоні урядування німецької військової окупаційної влади, а згодом була приєднана до Генеральної губернії. Як і в роки Першої, так і під час Другої світової війни українське населення, у переважній своїй більшості, було втягнуте у глобальний конфлікт імперіалістичних держав. Неможливо не погодитися з українським істориком із США Степаном Гораком, який зазначив: «Кожна війна є трагедією не тільки одиниць, але й цілих народів» [7, 23]. Для Іванни Блажкевич німецька окупація стала великим випробуванням. Їй, патріотично налаштованій демократці, були чужими «ідеї расизму, фашизму та брутальності». Підтвердженням цьому є її обурлива розповідь про одного «визволителя» і носія «вищої європейської культури», який зайшов до її хати і вирішив похизуватися своєю оригінальністю та гострим розумом. «Дивіться, – сказав він, – зараз я вистрілю сам у себе і залишуся живим». Підійшов до дзеркала і, регочучи, вистрілив у своє зображення. З боєм було дивитися Іванні Блажкевич на впровадження «нового порядку» у той час, коли нищили фотопортрети її батьків [19, 54].

Особливо турбувало її насильницьке вивезення молоді на роботу до Німеччини. Іванна Блажкевич вирішила будь-що запобігти цьому процесові. Хоча і з великими труднощами, але організувала в

Денисові у не замешканій єврейській хаті аграрну садівничо-городню школу [20, 6], ставши її керівником. Вільно володіючи німецькою мовою, вона домоглася дозволу у німецької окупаційної влади в Тернополі офіційного визнання цієї школи. Аргументовано цей факт тим, що з боку Німеччини пропонувалося вивезти у перспективі вже кваліфікаційних робітників. Для початку з Денисова та навколишніх сіл записалися на навчання понад 100 молодих людей. Заняття проходили в другій половині дня й увечері. Учні з прилеглих сіл проживали на квартирах у місцевих жителів [19, 12–13]. Зі спогадів члена Львівського товариства «Тернопільщина» Дмитра Косаря, на початку 1944 р. Іванна Блажкевич запропонувала йому ознайомитися з навчальним кабінетом цієї школи. Такого багатства посібників, приладів і експонатів він до того часу не бачив. Як результат, згуртувала Іванна Блажкевич при школі 800 хлопців і дівчат, та всім виписала легітимації «Берусфсшуле», які вберегли їх перед виїздом до Німеччини [11, арк. 9–10].

Крім того, налагоджувала переховування і втечі полонених радянських воїнів, завдяки продуктовим пайкам, що виділялися на школу, допомагала голодуючим, нужденним. Понад 40 солдатів різних національностей врятувалися від неминучої смерті [5, 129]. Це, без сумніву, був патріотичний вчинок Іванни Блажкевич, яка, крім надання потрібних знань, врятувала молодь від примусових робіт у Німеччині. Зрештою, її спонукала любов до дітей, а також потреба виховання і освіти молодого покоління, яке в майбутньому «могло надати напрям у нашому громадському житті» [14, 9].

Весною, 17 квітня 1944 р., радянські війська укріпилися на лівому березі р. Стрипи, взявши в оточення Тернопіль. Німці спробували його деблокувати і прорвали фронт між Купчинцями і залізничною станцією Денисів-Купчинці. Та пройшли 6–8 км і змушені були відступити. Фронт простояв до 13 липня 1944 р. (початок Львівсько-Сандомирської операції). 20 липня 1944 р. радянські війська, втративши 436 воїнів, вибили гітлерівців з Козівщини. Після відступу німців від р. Стрипи відкрився новий, внутрішній фронт між радянськими каральними органами і УПА. Зокрема УПА протрималося майже до 1950-х рр. Отже, під час відступу німецьких військ на захід на чотири місяці зупинився на р. Стрипа німецько-радянський фронт. Усі мешканці села в 1944 р. були евакуйовані з лінії фронту. Родина Блажкевичів квартирувала тоді у с. Вибудові, у господарстві Василя Марцишина, що була на краю села [6, 249].

Загалом у березні 1944 р. почалося звільнення Тернопільщини Червоною армією від німецько-фашистських окупантів. Остаточо з території області німецькі війська було вигнано наприкінці липня. У 9 районах області згоріло 63 села [9, арк. 105]. За період окупації в Козівському районі на примусові роботи в Німеччину було вивезено 778 чоловік.

На етапі першого післявоєнного десятиліття (1945–1955 рр.) Іванна Блажкевич продовжувала зазнавати утисків від влади. За свою активну позицію, яка не була угодна сталінським ідеологам, її усунули від громадського життя і оточили атмосферою недовіри. Очевидним став той факт, що більшовицьку владу не зустріли з певними надіями, так як у 1939 р. Насильницьке запровадження радянського устрою, націоналізація, ліквідація приватного землеволодіння і насадження колгоспів, депортації мешканців краю вглиб СРСР, масові арешти та ув'язнення, позбавлення громадянських прав, безжалісні розправи над українськими патріотами, більшість з яких становили представники інтелігенції та молоді, улітку 1941 р. не забулися.

На стосунки між більшовицьким режимом і місцевим населенням визначальним чином впливала активна діяльність у краї підпілля ОУН і військових підрозділів УПА. За цих умов Іванна Блажкевич не може залишатися осторонь і у 1946 р. на прохання Костянтини Малицької бере до себе на проживання з фіктивними документами члена Львівського проводу ОУН–УПА Галину Кривокульську та члена УПА Наталію Порошко (Галина Процко) [3, 131].

За свою активну громадську позицію Іванні Блажкевич важко живеться у селі. Голова Козівської районної організації товариства «Просвіта» Дмитро Федик стверджує, що в листах Іванна Омелянівна писала, що сільська влада не дає їй можливості виступити перед селянами, піднімати їх культурно-освітній рівень. «Коли у відділі агітації і пропаганди в райкомі партії запитав, чому місцева влада ігнорує дитячу письменницю і громадську діячку, то мені відповіли, що вона була членом різних націоналістичних просвітницьких організацій і радо зустріла німецькі війська у липні 1941 року» [19, 12–13]. Крім того, Іванна Омелянівна підтримувала зв'язки з Іваном Дзюбою, співпрацювала із зарубіжними видавництвами «Шляхами Золотого Поділля», розповсюджувала «Народне слово», що видавали в Польщі. Не сприяло порозумінню влади з Іванною Блажкевич і те, що син Богдан – друкував свої наукові праці українською мовою.

Не залишили поза увагою Іванну Блажкевич і під час політики масового розкуркулювання, насильницького закладання колгоспів, у той час, коли кожен житель змушений був позичити державі гроші; сплатити так звану позичку. Іванні Омелянівні урізали город в садибі, розбоєм забирали, наче податок, скромні городні запаси, тиснули непомірною позикою тоді, коли вона ще й пенсії не мала. Аргументуємо це твердження відомостями з листа до районного прокурора в Козлівському районі, датованого 9 травня 1951 р., де Іванна Блажкевич повідомляла, що на позику в 1950 році дала 50 крб. Оскільки того ж року позика збільшилась – дала вона 100 крб., про що свідчить квитанція № 51. У ніч з 8 на 9 травня 1950 р. почула гамір: радянські силовики виламали до її хати двері, й вона, будучи хворою на серце, знепритомніла та впала. «Вважаю, що напасники порушили 127 статтю Салінської Конституції, яка забезпечує недоторканість житла громадян УРСР, і тому прошу вислідити винних і протягнути до судової відповідальності», – завершила вона [14, 16–17]. Але лист залишився без розгляду.

Незважаючи на вище зазначені аспекти Іванна Блажкевич дозволяла собі дуже ризиковані кроки: приписала у себе Галину Дидик – зв'язкову й довірену особу Романа Шухевича – головнокомандувача Української Повстанської Армії. Її псевдоніми «Анна» і «Молочарка» були добре знані у певних колах радянських спецслужб, особливо після закінчення Другої світової війни. Офіційно членом ОУН Г. Дидик стала у березні 1944 р., коли урочисто склала присягу [9, арк. 104; 13]. Після 21-річного перебування у в'язниці Галина Дидик проживала в Іванні Блажкевич. З усних свідчень родички Іванні Омелянівні – Ірени Чабан – головного редактора журналу Союзу Українок Америки «Наше життя» – стало відомо, що її чоловік, член ОУН Теодозій Чабан приїздив до громадської діячки з проханням приписати її до себе. Як згадує Марія Паньків, колишній секретар сільської ради, до неї звернулася Любов, квартирантка Іванні Блажкевич, з проханням прописати в Денисові свою бабцю. За словами дочки Іванні Блажкевич – Дарії П'ятківської, дітям та онукам вона сказала, що прийняла до свого дому далеку родичку свого батька Омеляна Бородієвича [3, 129–131]. Зі свідчень улюбленої учениці Іванні Блажкевич Оксани Грех, яка була черговою в сільській раді, коли про ці події стало відомо КГБ, вони наказали негайно її виписати. Через кілька днів Галині Дидик оформили в домі Іванні Блажкевич виписку. За словами Галини Кривокульської, громадська діячка, старенька і немічна, стояла у своїй кімнаті біля столу, сперта на паличку і безпорадно мовчала. То була їхня остання зустріч [4].

Отже, аналіз діяльності Іванні Блажкевич в досліджуваній період свідчить про те, що вона, незважаючи на похилий вік та інвалідність, доклала максимум зусиль для ефективного продовження громадсько-просвітницької діяльності у навчальних закладах в умовах соціально-політичних катаклізмів. Бачачи загрозу основам українського суспільства, діячка робила все для того, щоб захистити і врятувати молодь від німецького окупаційного режиму. Зусиллями письменниці знову запрацювали драматичні та хорові гуртки, влітку – дитячі садки. Як педагог Іванна Блажкевич доклала всіх сил і знань до того, щоб у молодого покоління утверджувалася висока національна свідомість, щоб виростало воно у пошані до демократичних цінностей свого народу, адже саме національне виховання спроможне забезпечити якнайширшу демократизацію освіти, коли творчі сили народу не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби для вселюдського поступу. Звісно, багато практичних починань їй не вдалося реалізувати, проте це не було перешкодою для її активної позиції та авторитету серед громадськості.

Список використаних джерел та літератури

1. Archiwum Akt Nowych w Warszawie // Armia Krajowa (AK), sygn. 202/III-197
2. Біблія 1908 року та родинна літопись І. Блажкевич / пер. П. Куліша, І. Левицького, І. Пулюя. – Берлін : Виданє Британського і заграничного біблійного товариства, 1908. – 257 с.
3. Блажкевич-П'ятківська Д. Галина Дидик у Денисові / Д. Блажкевич-П'ятківська // Львівське товариство «Тернопільщина». Вісник. – Вип. 8–9. – Львів, 2011. – С. 130–131.
4. Блажкевич-П'ятківська Д. Зв'язкова Шухевича – в Денисові / Д. Блажкевич-П'ятківська // Вільне слово. – 1998. – 4 жовт.
5. Блажкевич-Чаплін Х. Внучка про Іванну Блажкевич // Львівське товариство «Тернопільщина». Вісник. – Вип. 8–9. – Львів, 2011. – С. 125–129.
6. Бородієвич І. [Блажкевич І.]. Денисів / І. Бородієвич [І. Блажкевич] // Шляхами золотого Поділля : регіон. іст.-мемуарний зб. : у 3 т. – Т. II. – Філадельфія : Па, 1970. – С. 239–259.
7. Горак С. Українці і друга світова війна / С. Горак // Український історик. – 1979. – Ч. 1–4. – С. 23.

8. Державний архів Служби безпеки України, ф. п-6, оп. 3, спр. 75075, арк. 104.
9. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.), ф. п-1, оп. 1, спр. 101, арк. 105.
10. Держархів Тернопільської обл., ф. р-3205, оп. 1, спр. 1, 4 арк.
11. Держархів Тернопільської обл., ф. р-3205, оп. 1-а, спр. 2, 24 арк.
12. Ільюшин І. Ставлення польського еміграційного уряду в Парижі та Лондоні й польського підпілля у Львові до українського питання в 1939–1941 рр. / І. Ільюшин // Укр. іст. журн. – 1999. – № 6. – С. 70.
13. Інтерв'ю з Галиною Дидик – зв'язковою Р. Шухевича: машинопис // Приватний архів Л. Онишко.
14. Книга пам'яті Іванни Блажкевич. – Галич, 1991. – 32 с.
15. Копії листів О. Ю. Кобилянської до І. Блажкевич // Держархів Тернопільської обл., ф. 3205, оп. 1, спр. 15, арк. 1–57.
16. Мацьків В. Пацифікація в Тернопільщині / В. Мацьків // Шляхами золотого Поділля : регіон. іст.-мемуарний зб. : у 3 т. – Т. II. – Філадельфія Па, 1970. – С. 110–120.
17. Савак Б. Проводирі у країну дитинства: лауреати літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевич / Б. Савак. – Тернопіль : Терно-граф, 2011. – 48 с.
18. Świadectwo lekarskie dr. Jeromy Malys 24 listopada 1938 // Музей-садиба в Денисові Козівського району Тернопільської області. – 2 с.
19. Федик Я. Життя віддане Україні: Спогади про Іванну Блажкевич / Я. Федик. – Тернопіль : Горлиця, 2006. – 160 с.
20. Chopyk D. Ivanna Blazhkevych – commemorating the 112-th anniversary of her birth / D. Chopyk // America Ukrainian Catholic weekly. – Philadelphia : Pa, 1998. – № 32. – P. 6.

Леся Станчук

Рух Опору на Волині

У статті проаналізовано формування, становлення, розгортання руху Опору на Волині у вигляді підпільних груп, партизанських загонів, з'єднань у боротьбі з нацистськими загарбниками в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.

Ключові слова: рух Опору, партизанське з'єднання, партизанський загін, курінь, сотні, Українська повстанська армія, «Поліська Січ».

Станчук Леся. Движение Сопротивления на Волини. В статье проанализировано формирование, становление, развертывание движения Сопротивления на Волини в виде подпольных групп, партизанских отрядов, соединений в борьбе с нацистскими захватчиками в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.

Ключевые слова: движение Сопротивления, партизанское соединение, партизанский отряд, шалаш, сотни, Украинская повстанческая армия, «Полесская Сечь».

Stanchuk Lesya. The Movement of Resistance in Volyn'. The article analyzes the formation and development of the movement of resistance in Volyn' through underground groups, partisan units and other compounds in the fight against Nazi invaders during the Great Patriotic War of 1941–1945.

Key words: the Movement of Resistance, partisan, partisan detachment, battalion, hundreds, the Ukrainian Insurgent Army, «Polissia Sich».

Боротьба народів Європи проти фашистського поневолення в роки Другої світової війни залишається в центрі уваги істориків та громадськості. Масштаби цієї катастрофи ХХ ст. мали величезні економічні та суспільно-політичні наслідки для людської цивілізації. Свій гідний внесок у перемогу над гітлерівською Німеччиною зробили слов'янські народи, зокрема – український та польський.

Рух Опору – національно-визвольний рух у роки Другої світової війни, спрямований проти німецьких, італійських і японських окупантів та їх союзників [4, 385].

Причини розгортання руху Опору:

- a) окупація батьківщини загарбниками;
- b) жорстокість окупаційного режиму;
- v) цілеспрямована діяльність радянського керівництва з організації руху Опору на окупованих територіях.